

Vrchol a pád bolševického impéria

Když soudruh generální tajemník v prosinci 1981 slavil pětasedmdesátiny, dostal nejvyšší státní vyznamenání od představitelů lidu všech evropských „bratrských zemí“. Jeden z nejmocnějších mužů planety měl pro „metály“ slabost. Leonid Brežněv je miloval a nasbíral jich více než dvě stě. Soudruzí dokonce o rok později pozměnili tradiční pohřební rituál vysokých sovětských hodnostářů. Důstojníci nosili za rakví vyznamenání, každé na zvláštním polštářku. U Brežněva museli na polštářek dát vyznamenání po čtyřech, aby snížili počet vojáků.

Kromě toho byl i blázen do aut, miloval lov, a jak se rozpomněli pamětníci, také

ženy. O všech těchto podrobnostech se svět dověděl až po rozpadu Sovětského svazu. Současníkům se vryl do paměti jako pomalý, s velkými obtížemi se pohybující člověk, který obtížně vyslovuje a je terčem vtipů i posměšků.

Na svět, hlavně ten ruskými vojsky okupovaný, už jako bodrý trouba s velmi hustým obočím nepůsobil. Byl to vůdce velmoci, která v srpnu 1968 obsadila Československo a na Vánoce roku 1979 začala válku v Afghánistánu. Jeho doktrína potvrzovala Chruščovův kurs vůči sovětským satelitům: SSSR má kdykoli právo zasáhnout na obranu socialismu. Roku 1989 Brežněvovu strategii nahradila doktrína, které dal Gor-

bačovův zahraničněpolitický mluvčí Genadij Gerasimov podle písně My Way název sinatrovská: „Ať si každý dělá, co chce.“

Od strojů ke hvězdám

Budoucí postrach demokratického světa se narodil v dělnické rodině na východní Ukrajině a z rodiště mu zůstal zvyk v ruštině vyslovovat „h“ tam, kam patří výslovnost „g“. Když byla továrna, v níž pracovali jeho otec i děd, zavřena, rodina odešla do Kurska ve středním Rusku. Tady „Leňka“ Brežněv absolvoval střední školu v oboru zavlážovacích prací a jako komсомолец kandidoval do komunistické strany (1931). Absolvoval ještě jednu průmyslovou

Jeden z nejobávanějších mužů říše zla měl řadu slabostí. V době, kdy „vedoucí silou Sovětského svazu byla leninská strana jako bojový předvoj dělnické třídy a všeho sovětského lidu“, fungovala mezi bolševiky i duchařina.

Politrukem celý život. Leonid Iljič Brežněv, generální tajemník ÚV KSSS, na dovolené kdesi na jihu Ruska, léto 1971.

školu, kovovýrobní, a pak už celý život jenom něco řídil.

Na vojně v letech 1935–1936 velel oddílu obrněných transportérů v Rudé armádě a stal se politrukem, politickým komisařem. V civilu také dělal politiku: „pracoval“ v krajských úřadech Dněprodzeržinska a Dněpropetrovska, až se stal tajemníkem dněpropetrovského krajského výboru Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS) odpovědným za propagandu. Patřil do generace aparátníků, kteří si carství příliš nepamatovali a ve Stalinovi viděli boha.

Od vypuknutí války roku 1941 narukoval Brežněv jako brigádní politruk. Jeho představeným a ochráncem byl Nikita Chrušč-

čov. Do Prahy dojel jako hlavní politruk 4. ukrajinského frontu a do civilu šel s hodností generálmajora.

Tajemníkem tajemníků

Roku 1946 dostal jmenování prvním tajemníkem záporožského krajského výboru strany, poté dněpropetrovského a od roku 1950 řídil partajní aparát v Moldavské sovětské socialistické republice (dnešní Moldova).

Jeho hvězda začala prudce stoupat o tři roky později po účasti na zatčení Stalinovy pravé ruky Lavrentije Beriji. Roku 1955 se stal hlavou komunistů, a tím pádem pánem Kazachstánu a roku 1957 podpořil svého šéfa Nikitu Chruščova, když se ho partajní opozice „staré gardy“ snažila odstranit z funkce vůdce KSSS (ve funkci prvního tajemníka od roku 1953).

Jenže v roce 1964 se právě Brežněv – to už byl tajemník ústředního výboru KSSS – aktivně zapojil do odstranění Chruščova. Vyneslo ho to překvapivě do místa v Moskvě nejvyššího: 14. října 1964 stanul Leonid Brežněv v čele Komunistické strany Sovětského svazu jako první a o dva roky později jako generální tajemník (tuhle titulu opustil Stalin roku 1934). Vše mezi Labelem a Kamčatkou leželo u jeho nohou.

Jeho volba byla spíše kompromisem mezi několika soupeřícími skupinami. Hlavní pučista Anastas Mikojan (zemřel 1978) ho měl za nepříteli silnou osobnost, kterou bude možné vyměnit, až se soupeři domluví. Ale Brežněv partajní vřavu přežil a zůstal u moci osmnáct let. Déle vládl nad bolševickou říší dělnické třídy, kolchozního rolnictva a lidové inteligence pouze Josef Stalin.

Sentimentální předvoj

Tvrdívá se, že v hloubi duše měl neustále pocit, že není připraven řídit obrovskou zemi ani světový proletariát. Rádci a pomocníci z jeho okolí to chápali a začali mu otevřeně lichotit, opěvovat jeho um i prozíravost. Lichotky se staly vůdci ÚV KSSS drogou, bez níž se mu žilo těžce.

Pro Brežněva bylo uznání jeho zásluh okolím natolik důležité, že se předváděl dokonce před spolubojovníky z armády. Roku 1976 dostal hodnost maršála SSSR. Na setkání s veterány přišel v plášti a od vchodu do místnosti zavelel: „Pozor! Přichází maršál!“ Shodil plášť a stanul před veterány v nové uniformě. Ukázal na hvězdy na ramenou a hrdě řekl: „Vidíte! Tam jsem to dotáhl!“

Nebyl zlý ani mstivý a snažil se vyhnout vyhočeným situacím. Byl shovívavý dokonce k atentátníkovi Iljinovi, který se ho pokusil zavraždit v lednu 1969 (viz str. 46). Za Brežněvovy vlády se už nedávala přednost odstranění nepohodl-

ných členů strany z funkce úplně, nýbrž jejich odstavení. Hlavním ukazatelem toho, že se člověk stal pro vedení nepohodlným, bylo jeho jmenování šéfem zemědělství, neboť pozvednutí zemědělství se považovalo za neřešitelný úkol.

Brežněv byl sentimentální a dokázal se upřímně rozplakat při oficiálním obřadu nebo sledování filmu. Jeho sentimentálnost se ještě zvýšila po několika infarktech a mrtvicích, které ho postihly v sedmdesátých letech. Věděl, že nedokáže rychle a adekvátně reagovat na situaci, proto dával přednost jednáním v neformálním prostředí, nejčastěji na jedné ze svých chat, kde spojoval schůzování s lovem. Trofeje, například maso ze zastřeleného kance, často osobně rozdělával a po ochrance posílal kusy masa kolegům z ÚV; říkalo se jim „potravinové pozdravy“.

Brežněv neodmítal „západní“ vozy, řídil Bentley a Richard Nixon mu v roce 1972 při návštěvě Moskvy věnoval Cadillac. Proháněl se v nich po rubljovské dálnici u Moskvy, ale řídit ho viděl málokdo, protože trasu policie uzavřela.

Pamětníci v ruských novinách v posledních letech popisovali Brežněvovy románky s děvčaty z jeho týmu. Jistou Tamaru, válečnou veteránku, si dokonce chtěl vzít, když už byl generálním tajemníkem. Manželka Viktorie nebránila rozvodu, pokud budou souhlasit děti. Syn Jurij se prý rozplakal a z rozvodu sešlo.

Husté obočí a prsa plná kovu. Pořadí titulů: generální tajemník ÚV KSSS, předseda prezidia Nejvyššího sovětu SSSR, předseda rady obrany SSSR, maršál SSSR.

Sovětská chloubka. První a druhý kosmonaut na světě Jurij Gagarin a German Titov (v popředí vlevo), za nimi Nikita Chruščov a Leonid Brežněv, Kreml 1962.

Z rodinného alba I (rok 1930). Vpředu Brežněvův otec Ilja Jakovlevič, vedle vpravo tajemníková matka Natalja Denisovna. Za otcem stojí Leonid Iljič a vlevo jeho manželka Viktorija Petrovna. Jejich roční dcera Galina v první řadě vpravo.

Ještě ke konci života mu přirostla k srdci ošetřovatelka Nina, jejíž celé jméno pamětníci zapoměli. Měla na něho takový vliv, že zůstávala v místnosti, i když tam právě členové politbyra s vůdcem projednávali státnické záležitosti. O jejím osudu není nic známo.

Vnuk pokračovatel

Po smrti Leonida Brežněva v listopadu 1982 to s jeho rodinou začalo jít z kopce. Jeho zeť Jurij Čurbanov, bývalý náměstek ministra vnitra SSSR, byl roku 1988 obviněn z korupce a zpronevěry státních prostředků a odsouzen ke dvanácti rokům vězení. Pobyl tam pět let a byl osvobozen amnestií Borise Jelcina. Brežněvova dcera Galina, která chovala lásku k cirkusovým hercům (její první manžel se jmenoval Jevgenij Milajev) a diamantům, skončila jako alkoholička a roku 1998 zemřela v nemocnici v naprosté bídě.

Nepřišla ani na pohřeb matky Viktorie, která přežila muže o třináct let. O Viktorii se v cirkusovém prostředí povídá, že se také ráda napila a prý byla „na kluky“, proto nesměla nikam do světa. Traduje se, že ji jednou cirkusáci převezli v medvědí kleci po železnici do Jugoslávie. Z jiných případů je však známo, že tudy cirkusoví umělci pašovali spíše diamanty...

Vnuk Leonida Brežněva Andrej jako by slavnému dědovi z oka vypadl. Absolvent Moskevské státní univerzity mezinárodních vztahů nedávno založil stranu Mladých komunistů, ale pak prohlásil, že to bude pouze společenská organizace. Dnes je Andrej Brežněv (45), syn Jurije Brežněva, předsedou správní rady jedné investiční společnosti.

Za Brežněva vyrůstali ve vysokých „národních“ funkcích lidé, kteří se stali vůdci za Gorbačova a v letech 1990–1991 vyhlášovali nezávislost v patnácti svazových republikách.

Leonidovy děti a EU

Brežněvova doba zanechala v Rusech rozporuplné vzpomínky. Vedle domácího zahňívání to byla éra imperiální expanze. Na jedné straně vládla zatuchlost, nekonečné sjezdy KSSS, citáty vůdců na každém kroku, kritiku likvidující centralismus. Za Brežněva se dostal průměrný věk členů politbyra k sedmdesáti rokům. Na druhé straně rostla nejrychleji v poválečném období ekonomika a prudce se rozvíjela věda. Velkým průmyslovým odvětvím se stalo jaderné strojírenství, Rusové závo-

dili s Američany ve vystřelování raket a ve výrobě zbraní. Sověští statistici zaznamenali, že se za Brežněvovy vlády zabydlo 1,6 miliardy m² obytné plochy, což bylo více než za předcházejících padesát let. Nájemné přitom nebylo vyšší než tři procenta rodinných příjmů.

Za takové potěšení se však musí platit. Země zůstala prakticky uzavřena pro vnější svět. I pro cestu do Bulharska, nejlídnější země socialistického bloku, se musel získat souhlas stranického výboru.

Za Brežněva se však od centra fakticky oddělily svazové socialistické republiky. Pro upevnění „vůdčí a řídicí“ role strany v životě společnosti byl v každé republice druhým tajemníkem ústředního výboru strany tradičně volen Slovan (většinou Rus nebo Bělorus). Ale prvním tajemníkem zůstával představitel „titulního národa“.

Za Brežněva vyrůstali ve vysokých „národních“ komunistických funkcích lidé, kteří se stali vůdci za Gorbačova a v letech 1990–1991 vyhlášovali „suverenitu“ a plnou nezávislost v patnácti svazových republikách. Dobrymi brežněvovskými tajemníky byli Algirdas Brazauskas, pozdější prezident nezávislé Litvy, nebo Estonec Arnold Rüütel, který svou zemi dovedl do EU, soudruzi Nazarbajev v ropném Kazachs-

Pokračovatel rodu. Vnuk Andrej Brežněv u pomníku svého děda při Kremelské zdi, listopad 1998.

Z rodinného alba II (před rokem 1976). S manželkou Viktorií a dcerou Galinou.

Z posledních dnů Leonida Iljiče. Pod dozorem ochranky v Jaltě na Krymu, srpen 1982.

tánu nebo Saparmurat Nijazov v Turkmenistánu, dnes Otec všech Turkmenů posledly stepním národovectvím.

Jako hodinky

V podstatě se není čemu divit. Systém vybudovaný Brežněvem pracoval jako hodinky. Kariéerní postup byl pro nečlena strany prakticky nemožný. Partaj však vedla neustálou selekci a nabírala perspektivní kádry. Počínaje první třídou základní školy, kdy člověk vstupoval do oddílu okřabrjat, „říjnovců“, a dostával na prsa rudou hvězdičku s podobiznou Lenina, přes pionýrské oddíly středních škol a komsomol, do něhož se smělo vstupovat v osmnácti, straníční pracovníci neustále pozorovali ty nejaktivnější ze sovětských lidí. Jejich kolabo-

ranti v satelitních státech východní Evropy je v tom napodobovali.

Vybraní šťastlivci byli takzvanou kádrovou rezervou a každý měl zvláštní záznam ve stranické organizaci odpovídající úrovni. Pokud byl například mladý muž po vysoké škole povolán do funkce mistra provozu, tak se o něm se závistí říkalo: „Ten už je v rezervě městského výboru.“ Na počátku devadesátých let, po řadě revolucí v republikách SSSR, byl první věcí, kterou hledali vítězové v archívech komunistické strany, seznam kádrové rezervy stranických pracovníků různých hodností. Ne aby je „ukřižovali“, ale naopak, aby je přilákali ke spolupráci.

Nemá cenu se pak divit tomu, že téměř všichni ruští oligarchové jsou původem z komsomolské rezervy a že „oranžový“

Leonid Iljič Brežněv (1906–1982)

19. prosince 1906 narozen ve vsi Kamenskoje u Dněprodzeržinska (podle gregoriánského kalendáře 1. ledna 1907)

1931 komunista

1937 krajský tajemník pro propagandu

1941–1945 armádní politruk

1953 šéf komunistů v dnešní Moldově

1955 stejná funkce v Kazachstánu

1956 tajemník při ÚV KSSS v Moskvě

1960 předseda prezidia Nejvyššího sovětu SSSR (= prezident; podruhé 1977–1982, kdy držel obě nejvyšší funkce jako kdysi Stalin)

1964 první tajemník ÚV KSSS (od 1966 generální)

1968 invaze do Československa, Brežněvova doktrína

1969 podpora Vietnamu, bojový incident s Čínou na řece Ussuri, v Chile roku 1970 ale nezasáhl

1972 Richard Nixon v Moskvě, SALT I.

1975 helsinská konference, Židům povoleno emigrovat

1979 SALT II. a Jimmy Carter, invaze do Afghánistánu

1980 bojkot olympijských her v Moskvě

10. listopadu 1982 Brežněv zemřel na následky infarktu

TYDEN

prezident Ukrajiny Viktor Juščenko vstoupil do komunistické strany roku 1977, kdy byli disidenti v SSSR často na zfalšovaná obvinění posíláni do vězení nebo psychiatrických klinik.

Sovětská ufa

Na počátku osmdesátých let se obzvláště populární stala sezení spiritistů a kontakty s dušemi zemřelých. Nikdo se nesmál tomu, že se vzdělaní lidé sesedali u kulatého stolku, zapalovali svíčku, rozkládali zvláštní tabulku se znaky, kladli prsty na talíř a sborově či jednotlivě kvíleli: „Napoleonův duchu, přijď k nám!“

Najednou se talíř začínal pohybovat po tabulce po znacích, které se postupně skládaly do někdy smysluplných, jindy zcela ▶

Ostrostřelec a jeho hekatomba. Brežněv na lovu kdesi v Československu, 1967.

Soudruzi političtí pracovníci Rudé armády. Brežněv (vpravo) při obraně Ukrajiny, léto 1942.

Zničující perestrojka: Michail Gorbačov a sovětský konec

Generálním tajemníkem KSSS se Michail Gorbačov (54) stal 11. března 1985. Den předtím zemřel Konstantin Černěnko (73), nástupce Jurije Andropova (78), který byl hlavou bolševiků po smrti Leonida Brežněva v letech 1982–1984. Stejně jako Gorbačov pocházel ze Stavropole. Gorbačov se hned zapsal do ruských duší zdražením vodky a omezením jejího prodeje. Začal vzkvétat černý trh.

25. února 1986 v ČSSR slavili komunisté výročí svého vítězného února, v Moskvě na 27. sjezdu KSSS Gorbačov žádá „rozšíření gласnosti“, svobody slova.

27. ledna 1987 oznámil „perestrojku“, společenskou a hospodářskou přestavbu.

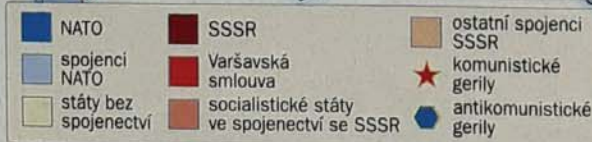
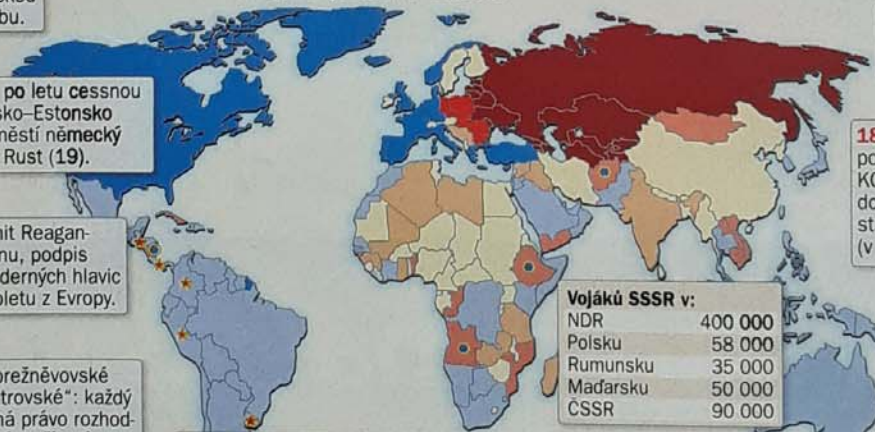
28. května 1987 přistál po letu cennou na trase Stockholm–Finsko–Estonsko v Moskvě na Rudém náměstí německý amatérský pilot Mathias Rust (19).

8. prosince 1987 summit Reagan-Gorbačov ve Washingtonu, podpis dohody o odstranění jaderných hlavicek na střelách středního doletu z Evropy.

18. února 1988 konec brežněvovské doktríny, vyhlášení „sinatrovské“: každý ze sovětských satelitů má právo rozhodnout o svém společenském zřízení.

Svět před koncem studené války

Počty sovětských vojáků v Evropě
Přesné počty sovětských vojáků rozmístěných v osmdesátých letech v zemích Varšavské smlouvy nejsou známy. Odhady hovoří až o šesti stech tisících mužů, které Sovětský svaz držel na území evropských spojenců. Z nich nejvíce bylo umístěno na území někdejšího východního Německa.

7. května 1988 v Moskvě legálně založena Demokratická unie, první nekomunistické hnutí od bolševického převratu roku 1917. Vedle něho v dalších měsících vznikl Moskevský stranický klub a Sociálnědemokratický blok (Gorbačov se sám po letech stal „sociálním demokratem“ a předsedou strany v Rusku).

14. dubna 1988 v Ženevě mírová dohoda o Afghánistánu. Poslední sovětský voják odešel ze země 15. února 1989.

9. listopadu 1989 padla berlínská zeď.

25. prosince 1991 Gorbačov rezignoval jako (první a poslední) prezident již neexistujícího Sovětského svazu.

8. prosince 1991 prezidenti Ruska, Ukrajiny a Bílé Rusi vytvořili v běloruské lokalitě Bělověžská Pušča Svaz nezávislých států (SNS) a rozpustili Sovětský svaz (formálně 21. prosince). K SNS se formálně připojily všechny bývalé sovětské republiky kromě tří pobaltských.

6. listopadu 1991 byla v Ruské federaci zakázána komunistická strana.

18.–21. srpna 1991 v Moskvě pokus kovaných bolševiků a šéfa KGB o puč, zatímco Gorbačov trávil dovolenou na Krymu. Hrdinou se stal Boris Jelcin, ruský prezident (v úřadě 1991–1999).

15.–16. července 1990 Gorbačov s Kohlem dojednali formu spojení dvou německých států a jejich členství v NATO.

1.–11. července 1990 poslední (28.) sjezd KSSS; Gorbačov se dal proti vůli reformního křídla zvolit znovu generálním tajemníkem.

11. března 1990 Litva vyhlásila jako první z tzv. sovětských republik nezávislost (Ruská federace to učinila 11. června).

2.–3. prosince 1989 summit Bush–Gorbačov na křižnicích před pobřežím Malty: konec studené války, která v rozličných intencích trvala od roku 1947.

nesmyslných celků, po zádech přítomných přebíhal mráz a v předtuše vyššího poznání se jim zastavoval dech...

Symbolem té doby se stala Džuna, Jevgenije Juvaševna Davitašviliová. Dnes si generálplukovnice lékařské služby říká vládkyně asyrského národa a je zasloužilou členkou 129 akademií věd světa. Dcera kubánské kozačky a přistěhovalce z Íránu

Sovětská kočička. Pěvkyně, herečka, producentka, režisérka a rocková hvězda Alla Pugačová, rok 2002.

Navždy zapsán v českých srdcích a evropské paměti. Praha, srpen 1968.

po absolvování rostovského zdravotnického učiliště odjela „na umístěnku“ do Tbilisi.

Umístěnka vysokoškoláka poslala pracovat tam, kam ukazovala „vůdčí a řídicí“ síla. Moskvan se mohl objevit v zapadlé sibiřské vsi a obyvatel Vladivostoku někde pod Smolenskem. Jevgenije měla štěstí. Ocitla se v metropoli Gruzie, která byla v sovětských dobách bohatým a osvíceným městem. A tam se seznámila s poradcem Eduarda Ševardnadzeho, tajemníka gruzínských komunistů.

V té době již Jevgenije uměla léčit příkládáním rukou, odstraňovala křeče a jiné bolesti. Zvěsti o zázračné léčitelce tajemného původu se rychle rozšířily po chodbách ÚV KS Gruzie a brzy se dostaly do Moskvy. Džuna tvrdí, že léčila Brežněva, papeže Jana Pavla II., Roberta de Nira a mnoho dalších. Obraceli se na ni nejrozumnější lidé a platili jí obrovské peníze. Ale štěstí jí to nepřineslo. Dnes, po tragické smrti jediného syna, se prakticky neobjevuje na veřejnosti.

Rozevlátá Pugačová

Jinou slavnou ženou brežněvovské doby byla Alla Pugačová (dnes 57). Přidržlá zrzka, sólistka skupiny Veselí chlapi, získala roku 1975 hlavní cenu v mezinárodní soutěži Zlatý Orfeus v Bulharsku s písní Emila Dimitrova *Arlekino*. Píseň o klaunovi, který se marně obrací na diváky a snaží se jim vysvětlit, že je také jen člověk se svými slabostmi, tehdy zněla ze všech rádií a televizí.

Od ostatních umělkyní se lišila vším: nosila volné rozevláté šaty, jimiž maskovala plnější postavu, a chovala se poměrně vyzývavě ve srovnání s ostatními cenzurovanými estrádníky. Kolovaly fámy o jejím románku se slavným skladatelem Rajmondem Paulsem (později se stal ministrem

kultury již nesovětského Lotyšska) a zpěvákem Vladimírem Kuzminem.

Pugačová, která se už dávno stala milionářkou, je stále oblíbená po celém bývalém „sojuzu“ a publikum jí odpouští vyzývavé chování, nešikovné pokusy o mladistvější vzhled i románky s mladíky, jimž by podle věku mohla být spíše matkou. Hvězda šestiny zemského povrchu roku 1997 obsadila 15. místo v soutěži Eurovision a od té doby dává přednost práci s již prověřeným publikem SNS. Dnes již téměř nevystupuje, stará se o talenty a vyzkoušela sílu v podnikání s mléčnými výrobky i brambůrky, ale nedopadla dobře.

Pugačová se prakticky nedotýkala ostrých politických témat. Ostatně i kdyby se jich dotknout chtěla, přísná cenzura by to nepustila. Zvláště po vpádu sovětských vojsk do Afghánistánu.

Krokodýlí slzy

Rozhodnutí o vpádu do Afghánistánu bylo přijato 12. prosince 1979 a pro Brežněva se stalo těžkým břemenem. Jeho vnučka Viktorie, Galinina dcera, vzpomíná: „Toho večera se vrátil domů velmi neklidný a zdrcený. Zestárl o takových deset let. Nikdy jsem ho takového neviděla. Sedl si ke stolu, odsunul si talíř boršče a jen se díval do prostoru a nic nejedl. A teprve tehdy jsem spatřila slzy, které se mu zaleskly v očích. „Naše děti tam budou muset jít umírat,“ řekl šeptem.“

Těžko říci, o co měl tehdy Brežněv větší starost. Zda o zkoušky, které čekají jeho zemi, či o očividné oslabení jeho pozic v ÚV KSSS. Brežněv, který se osobně účastnil svržení Chruščova, nezapomněl na to, co se stává poraženým. V okamžiku vpádu vojsk do Afghánistánu se v ÚV vytvořilo několik zhruba stejně velkých skupin, z nichž ▶

Mezi dobrými přáteli. Úsměvy zleva hýří Alexander Dubček, Ludvík Svoboda a Leonid Brežněv. Komunistický summit v Bratislavě 2. srpna 1968.

Jidášův polibek. Ještě lepší přítel Gustáv Husák sníval, že by se Slovansko mělo stát součástí Sovětského svazu. Praha, květen 1970.

každá usilovala o moc. V čele jedné z nich stál všemocný, ale smrtelně nemocný šéf KGB Jurij Andropov (1914–1984), jehož konflikt s Brežněvem začal už za Chruščova, do jehož tábora se počítal.

O vstupu vojsk do Afghánistánu rozhodovali de facto čtyři lidé: Leonid Brežněv, Jurij Andropov, Dmitrij Ustinov (ministr obrany) a Andrej Gromyko (ministr zahraničí, který stál v čele zvláštního výboru ÚV KSSS pro Afghánistán). Komunistická vláda pod Hindúkušem se hroutila pod tlakem mudžáhidů i díky interním sporům, nezbylo než „spřátelený lid“ podpořit „bratrskou internacionální pomocí“, jak se dobově říkalo vojenské invazi (viz Maďarsko 1956 a Československo 1968).

Afghánský syndrom

Brežněv se musel podvolit nátlaku Gromyky a Andropova. V té době už měl Andropov tolik různého kompromitujícího materiálu na Brežněva a členy jeho rodiny, že „drahý Leonid Iljič“ možností k manévrování příliš neměl.

Podle údajů ruského ministerstva obrany prošlo od 25. prosince 1979 do 15. února 1989 vojenskou službou v oddílech na území Afghánistánu 620 tisíc sovětských vojáků a důstojníků. Ztráty činily 15 051 lidí. Zmizelo a do zajetí padlo 417 lidí, z nichž 130 bylo osvobozeno a vrátilo se domů.

Válku v Afghánistánu ukončil Michail Gorbačov. O mnoha věcech, které se staly v jeho době, se lidé vyjadřují kriticky: je obviňován z toho, že nechal rozpadnout Sovětský svaz, přespříliš věřil Západu a že poklesla životní úroveň. Ale i ti největší kritici uznávají: „Za to, že odvedl ruská vojska z Afghánistánu, můžeme Gorbačovovi odpustit hodně.“

Říká se, že Gorbačovův děd při křtu vyměnil jméno Viktor, které mu dali rodiče, za Michail, čímž předurčil vnuka nikoli k „vítězství“, nýbrž „Bohu podobné“ samotě (hebřejsky Míka-el, „Jako bůh“). Gorbačov, jemuž v roce 1985 bylo 54 let, přinesl do sta-

Brežněvův atentátník

Viktoru Ivanoviči Iljinovi je nyní 58 let. 22. ledna 1969 v Kremlu střelil ze dvou pistolí na kolonu aut s kosmonauty a vůz s Brežněvem, ale zabil jenom jeho šoféra. Vyslychal ho šéf KGB Jurij Andropov osobně. Armádní důstojník Iljin prohlásil, že se chtěl stát generálním tajemníkem a zřídit si vlastní stranu – nekomunistickou. Dalších dvacet let strávil v zapomenutí na Kazaňské psychiatrické klinice s přísnou ostrahou. Žil v naprosté izolaci v místnosti čtyři metry krát metr dvacet, bez možnosti návštěv a jakýchkoli informací. Krátce před atentátem našel Iljin, který byl znám výbušnou povahou, dokument, v němž stálo, že je adoptovaný a že jeho praví rodiče byli alkoholici. V srpnu 1988 byl na žádost matky přemístěn na leningradskou Skvorcovovu-Stěpanovovu kliniku a nějakou dobu poté propuštěn, protože již není nebezpečný pro společnost. Iljin dostal penzi, invalidní důchod a byt.

řecky zatuchlého ÚV novou jiskru, od které vzplanul oheň glasnosti a perestrojky, „nového myšlení“.

Michail s hvězdou na čele

Materiály z plén ÚV a sjezdů strany se četly znovu a znovu, Rusové si osvojovali pravdy a cíle, které se dříve měly za utopie. Mnozí viděli v „Michailovi s hvězdou na čele“ (mateřské znaménko na jeho čele) biblického archanděla Michaela, který přišel bojovat s draky.

Mystické nálady zesílily po havárii v černobylské elektrárně v dubnu 1986, v níž lidé viděli analogie s příchodem třetího anděla, ohlašujícího konec světa. Ve zjeveních Jana Křtitele se mluví o hvězdě jménem Pelyněk a o tom, že mnozí lidé zemřeli na vodu, která zhořkla. Černobyl je druhem pelyněku, proto pro řadu Rusů znamenal příchod „Michaila s hvězdou na čele“ spolu s katastrofou v elektrárně, po níž byly stovky kilometrů čtverečních půdy vystaveny radioaktivnímu ozařování, blízkost neodvratitelného konce světa.

Svým způsobem tušili správně. Velmoc ovládající šestinu souše, jejíž vliv sahal od amerických břehů po subsaharskou Afriku a do indočínské džungle, se ve druhé polovině osmdesátých let rozložila během několika roků jako skládanka z karet. Poslala prvního muže na oběžnou dráhu kolem planety, financovala a vyzbrojovala revolucionáře po celém světě, její vojáci kontrolovali celou východní Evropu. Ale Gorbačov (dnes 75) nechtěl (nebo viděl, že nemůže) dále soutěžit s Američany; hodlal odzbrojovat, hospodářsky povznést zaostalou komunistickou říši, dát lidem svobodu slova. Místo toho způsobil rozkol Sovětského svazu a čínským komunistům dal varovný příklad, že honička za dolary moc neohrožuje, zato puštění otěží vlády partaje je pro rudou elitu smrtelné.

Propagandistické obrázky ruských kozáků napájějících koně vodou z Labe zmizely z učebnic dějepisu. Velký válečný triumf starý šest desetiletí nahradilo vzdychání po zašlé slávě. Dnes je však v Kremlu opět u moci skupina, která prosazuje novou perestrojku. Zjevně stejně paradoxní, jako byla ta gorbačovská. Vrací se totiž ke slávě pravoslavní a samoděržaví, k pravé ruské duši a impériu.

Natalia Sudlanková

Věčný sen velkého syna sovětského lidu. Brežněvovy ostatky, 12. listopadu 1982.

Konec jednoho imperiálního snu: Od Kuby po Kamčatku, od Severního ledového oceánu po Angolu. Brežněv byl na Kubě v lednu 1974.

VISITA DE LEONID I. BREZHNEV ENERO 28 A FEBRERO 3 1974